

Position Paper Eén Overheid.

Wij vragen om zekerheid voor de toekomst, om borging.

In 2029 zal een herzien cultuurstelsel in werking gaan. Een herziening is voor de podiumsector welkom. Nu, in het huidige stelsel, bepalen gemeenten, provincies en het Rijk in grote mate onze werkelijkheid. We vinden dat de overheden daarbij niet voldoende samenwerken. Hoewel de beleidsdoelen vaak dezelfde kant op wijzen, zijn de stappen die we in de praktijk kunnen maken te klein. Daar moeten we de touwtjes vaak aan elkaar zien te knopen. Ondertussen is aan regels en codes geen gebrek. We menen oprecht dat het anders kan en moet.

Het overheidsbeleid materialiseert zich in onze zalen en op onze podia: daar ontmoet de maker het publiek; daar is de inzet van alle spelers uiteindelijk op gericht. Een maker zonder podium is als een vis zonder water.

Tegelijk is onze situatie best ingewikkeld. Daar lezen we niet zoveel over, vermoedelijk omdat we als vanzelfsprekend en solide worden gezien. Toch zijn we lang niet zo robuust als we eruitzien. Onze exploitatie hangt regelmatig aan een zijden draadje.

Wat is er aan de hand. Afspraken over de rolverdeling tussen rijk, provincie en gemeente zijn vastgelegd in de interbestuurlijke verhoudingen cultuur. Hierin staat dat het rijk verantwoordelijk is voor het aanbod en de gemeenten zijn verantwoordelijk voor de podia. Daardoor is het aanbod een kerntaak van de rijksoverheid geworden terwijl de gemeenten iedere vier jaar wisselen van samenstelling en dus van politieke kleur, richting en visie als het gaat om cultuurbeleid. Alleen de verantwoordelijkheid van het Rijk is vastgelegd in de Wet op het specifiek cultuurbeleid, die het gesubsidieerde aanbod beschermt. Echter, er ontbreekt een goede definitie van podia in de wet, waardoor we geen referentie hebben voor functies en financiering van schouwburgen, theaters en concertzalen. Dit geeft een onzekere toekomst voor veel podia omdat het in stand houden van een podiumvoorziening niet door gemeenten geborgd hoeft te worden. Het is verre van een solide en verankerde gemeentelijke kerntaak.

Onze basissubsidie komt vrijwel altijd van de gemeenten. Wij merken op dit moment dat bij onze gemeenten de zenuwen toenemen. Hoeveel geld blijft er op termijn over voor de taken die de gemeente uitvoert? In sommige plaatsen zal het voortbestaan van onze organisaties in gevaar komen. Dit is de bijl aan de wortel van het bestel. Hebben we wel voldoende door hoe verstrekkend de consequenties daarvan zijn?

De podiumkunsten hebben de onverdeelde aandacht van de overheid nodig om toekomstbestendig te worden. We willen dat iets fundamenteels verandert in de keten. Dan pas gaat het echt werken. De overheid is als spelverdeler en financier onmisbaar.

Wij vragen om een systeemverandering. Wij zijn vol overtuiging aan het werk, maar om werkelijk een omslag te maken is meer nodig. Dat vraagt om meer samenwerking en daarom vragen we indringend om bij de stelselherziening meer stabiliteit, zekerheid, structuur en borging te geven aan de podia.

Om dat te bereiken hebben wij ten eerste een overheid uit één stuk nodig. De historische afspraak dat de presentatie van podiumkunsten een gemeentelijke verantwoordelijkheid is en de productie van het Rijk maakt dat het stelsel langzaam uit elkaar wappert. Podia en makers apart aansturen en dan maar zien wat ervan komt is niet lang meer houdbaar. Het is een

vertraagd ongeluk in wording. We hebben overheden nodig die samen de verantwoordelijkheid nemen om de wezenlijke tekorten in ons bestel op te lossen.

Wat kunnen we eraan doen. Leg taken en verantwoordelijkheden beter vast en niet alleen in een bestuurlijke afspraak. Zorg voor wettelijke verankering van het samenspel in het stelsel. Tegelijk dient de wet ook de rolverdeling tussen gemeenten, provincies en Rijk te herzien en expliciet vast te leggen. Het voorzien in professioneel podiumkunstaanbod hoort een verplichting te zijn, ook in gemeenten zonder podium. Deze gemeenten kunnen via voorzieningen in buurgemeenten ook invulling geven aan deze opdracht. Afspraken over het op peil houden van de financiering (consequente trendvolging) horen ook in de wet.

Om de podiumkunsten te bestendigen en doorontwikkeling te bevorderen is een stevige basis onontbeerlijk. Het bouwwerk van de podiumkunsten is grotendeels gebaseerd op historische afspraken tussen overheid en gemeenten. Alleen de verantwoordelijkheid van het Rijk is vastgelegd in de Wet op het specifiek cultuurbeleid, die het gesubsidieerde aanbod beschermt waarbij de podia geen wettelijke verankering kennen. Ook zijn financieringsnormen nodig die de sector houvast geven.

Denkrichtingen/concrete voorstellen. Voordat er een verantwoordelijkheid voor een minimaal cultureel voorzieningenniveau en dus voor de podia in de wet verankerd kan worden, zal eerst de begrijpelijke zorg voor een verzwaring van de cultuurbegroting voor degenen die deze verantwoordelijkheid hebben moeten worden weggenomen. Dan hebben we het over een zorg die leeft bij de meeste gemeenten. Want zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zegt; zonder knaken geen taken.

Wij vragen om zekerheid voor de toekomst, om borging. Borging van de essentiële rol die podia spelen in de keten van de podiumkunsten en in verbinding van mensen.

En wij geloven dat dit mogelijk is zonder extra middelen door de bestaande middelen anders in te zetten. De oplossingen die wij zien zijn deze, in chronologische volgorde:

- Hevel de huidige afspraken uit het algemeen kader interbestuurlijke verhoudingen cultuur over naar de wet op het specifiek cultuurbeleid. Hiermee komt de wettelijke verankering tot stand. Dit is een eerste en logische stap die een degelijke uitwerking vervolgens mogelijk maakt.
- Definieer wat een podium is. Stel samen met de sector een definitie en een functieomschrijving op van een podium. Festivals met hun tijdelijke podiumvoorzieningen bieden steeds meer een werkplek voor makers. En ook een kleedje tijdens Koningsdag waarop kinderen blokfluit spelen kun je als podium beschouwen. Het traditionele podiumgebouw van steen blijft onmisbaar voor de keten van talentontwikkeling en voor veel vormen van podiumkunsten. Het is daarom fundamenteel om eerst te bepalen wat een podium precies is en welke functie deze heeft zodat ook duidelijk is wat dat kost. Daarna kunnen we verder praten over de uitwerking van de wettelijke verankering omdat dan pas blijkt waar we het nou eigenlijk over hebben.
- Koppel podia en andere culturele voorzieningen aan andere maatschappelijke opgaven. Dit is in lijn met het Berenschot rapport “in de schijnwerpers”.¹ Zoals

¹ In de Schijnwerpers, 13 juni 2023, Berenschot in opdracht van de kamercommissie OC&W.

bijvoorbeeld de doelstellingen in het IZA en de jeugdzorg, verduurzamingsopgaven, de energietransitie en de WMO. Cultuur is ondersteunend aan al deze opgaven en soms zelfs onderdeel van het bereiken van doelen. Ook hebben podia met dezelfde verduurzamingsopgaven te maken als de bibliotheek, het gemeentehuis en de scholen. Zie bij het opstellen van het beleid de culturele instellingen niet als eilanden maar als onderdeel, onderdeel van de opgaven en van de samenleving. En wanneer cultuur integraal deel is van deze opgaven zijn de beschikbare middelen efficiënter inzetbaar. Namelijk ook voor cultuur!

- Begin het gesprek tussen de drie overheden over wie welke verantwoordelijkheid heeft, wat ervoor nodig is om die verantwoordelijkheid op een gedegen en kwalitatieve manier uit te voeren. De VNG adviseerde dit eerder in de reactiebrief op het advies van de RvC.² Hou in de gesprekken het doel voor ogen om inzichtelijk te maken op welke plekken welke culturele voorzieningen er zouden moeten zijn of in stand gehouden moeten worden. Daaruit voortvloeiend kan een regionale investeringsagenda worden opgesteld.
- Bereken en leg vast volgens welke verdeelsleutel er middelen naar de gemeenten gaan om het bovenstaande mogelijk te maken op basis van de regionale investeringsagenda. Gebruik hiervoor de lessons learned en best practices uit de WSOB.

² Reactie VNG op stelseladvies “toegang tot cultuur” (Raad voor Cultuur januari 2024).